

بررسی اثرات محلول پاشی نانو کلات آهن بر میزان متابولیت ها و ارزش غذایی گیاه کاهو (*Lactuca sativa* Linn.)

رقيه حيدري^۱، الهام محجل کاظمي^{۲،۳}، هوشنگ نصرتي^۴، مریم کلاهی^۵، علی موافقي^۶

۱-دانشجوی دکتری گروه علوم گیاهی، زیست سلولی و مولکولی، دانشکده علوم طبیعی، دانشگاه تبریز، تبریز، ایران

۲-دانشیار گروه علوم گیاهی، زیست سلولی و مولکولی، دانشکده علوم طبیعی، دانشگاه تبریز، تبریز، ایران

۳-پژوهشکده کشاورزی هسته‌ای، پژوهشگاه علوم و فنون هسته‌ای، کرج، ایران

۴-استاد گروه علوم گیاهی، زیست سلولی و مولکولی، دانشکده علوم طبیعی، دانشگاه تبریز، تبریز، ایران

۵-دانشیار گروه زیست، دانشکده علوم، دانشگاه شهید چمران، اهواز، ایران

۶-استاد گروه علوم گیاهی، زیست سلولی و مولکولی، دانشکده علوم طبیعی، دانشگاه تبریز، تبریز، ایران

اطلاعات مقاله

چکیده

تاریخ های مقاله :

تاریخ دریافت: ۱۴۰۲/۱۰/۹

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۳/۱۱/۱۱

کلمات کلیدی:

سیستم تغذیه‌ای،

کاهو (*Lactuca sativa* Linn.)،

عناصر ریزمغذی،

نانو کلات آهن

در سال‌های اخیر بسیاری از پژوهش‌ها در پی یافتن راهکارهای مناسبی جهت بهبود ارزش غذایی گیاهان و افزایش تولید محصولات بودند. به منظور افزایش عملکرد گیاهان و کاهش مصرف منابع غذایی حیوانی نیاز به استفاده از تکنیک‌های نوین زراعی است. یکی از مهم‌ترین تکنیک‌ها جهت بهبود سیستم تغذیه‌ای گیاهان و کاهش کاربرد کودهای شیمیایی استفاده از کودهای سنتتیک با بنیان آلی مانند نانو کلات آهن است. کودهای نانو به راحتی توسط گیاه جذب می‌شوند و کارایی بیشتری نسبت به کودهای شیمیایی معمولی دارند. بر همین اساس، این پژوهش به منظور ارزیابی تأثیر نانو کلات آهن بر ارزش غذایی و میزان جذب عناصر ریزمغذی توسط گیاه کاهو انجام شد. این پژوهش به صورت طرح کاملاً تصادفی در ۳ تکرار در آزمایشگاه سیتوشیمی دانشگاه تبریز در سال ۱۴۰۱-۱۴۰۰ صورت گرفت. جهت بررسی اثرات نانوکلات آهن بر میزان پتانسیل گیاه کاهو به منظور جذب عناصر ریزمغذی از ۳ سطح نانو کلات آهن (۰، ۰/۵ و ۱ گرم در لیتر) استفاده شد. در حضور نانو کلات آهن محتوای متابولیت‌های ثانویه از جمله فنل کل، فلاونوئید و به علاوه ظرفیت آنتی-اکسیدانی کاهو نسبت به نمونه‌ی شاهد افزایش معنی داری داشت. همچنین با توجه به نتایج، با افزایش غلظت نانو کلات آهن در میزان متابولیت‌های اولیه مانند پروتئین کل، قند محلول، آمینواسیدهای آزاد گیاه کاهو نسبت به نمونه‌ی شاهد افزایش مشاهده شد. با افزایش اعمال نانو کلات آهن به گیاه کاهو تجمع عناصر ریزمغذی از جمله آهن، کلسیم، روی، پتاسیم و فسفر در ریشه و اندام هوایی سیر صعودی نشان داد که این افزایش در تیمارهای نانو کلات آهن با غلظت بالاتر بیشتر بود. نتایج به دست آمده از این پژوهش گویای آن بود که نانو کلات آهن علاوه بر افزایش تولید متابولیت‌های اولیه و ثانویه گیاهان می‌تواند به عنوان کود مطمئنی جهت تأمین آهن و عناصر ریزمغذی برای آن‌ها مورد استفاده قرار گیرد.

DOI: 10.22034/FSCT.22.163.1.

* مسئول مکاتبات:

m.kolahi@scu.ac.ir

۱- مقدمه

سبزیجات برگ‌ی به جهت دارا بودن کربوهیدرات‌ها، پروتئین‌ها، ویتامین‌ها و عناصر معدنی یکی از مهمترین اجزای رژیم غذایی سالم برای مصرف‌کنندگان به‌شمار می‌آیند. مطالعات پژوهشگران نشان از آن دارد که استفاده از سبزی سالم و بهداشتی می‌تواند، از بروز بیماری‌های قلبی و برخی از انواع سرطان‌ها به خصوص سرطان گوارش جلوگیری کند. کاهو (*Lactuca sativa* Linn.) گیاهی یکساله از خانواده Asteraceae است که حاوی ویتامین‌های A, B, K و مواد معدنی ضروری مانند کلسیم، فسفر، آهن، پتاسیم، سدیم و همچنین مقدار کمی منیزیم و گوگرد است [۱]. وجود متابولیت‌های ثانویه مانند ترپنوئیدها و فلاونوئیدها نشاندهنده خواص دارویی کاهو است. براساس آمار سازمان خواربار و کشاورزی ملل متحد (FAO) تولید انواع کاهو طی دو دهه گذشته در جهان رشد ۱۱۸ درصدی داشته است و به این ترتیب این محصول از نظر افزایش سطح زیر کشت پس از ذرت، برنج، سیب زمینی و گوجه فرنگی در رتبه پنجم جهان قرار گرفته است [۲].

امروزه کاربرد فناوری نانو در همه عرصه‌ها از جمله صنایع غذایی و کشاورزی در حال گسترش بوده و به مرور زمان در حال گذار از مرحله آزمایشگاهی به مرحله عملیاتی است و همین امر موجب حضور محسوس‌تر این فناوری در بخش صنایع غذایی خواهد شد [۳]. آهن به‌عنوان یکی از عناصر ضروری و کم‌مصرف در بسیاری از فرایندهای گیاهی از قبیل فتوسنتز، تنفس، آسمیلاسیون نیتروژن، تولید و پاکسازی انواع اکسیژن فعال و حفاظت اسمزی و همچنین به‌عنوان کوفاکتور در ساختار بسیاری از آنزیم‌های آنتی‌اکسیدانی دخالت دارد [۴]. کاربرد نانو کودهای آهن به‌منظور کنترل دقیق آزادسازی عناصر غذایی می‌تواند گامی مؤثر در جهت دستیابی به کشاورزی پایدار و سازگار با محیط‌زیست باشد.

نانو کود کلاته آهن دارای بنیان یا کمپلکسی پایدار و قوی بوده و این نانوکمپلکس دارای ۹ درصد آهن محلول است

که در بازه pH بین ۳ تا ۱۱ می‌تواند آهن را به‌صورت محلول در آب در اختیار گیاهان قرار دهد. جهت بهبود کارایی مصرف عناصر غذایی و فائق آمدن بر مشکلات موجود، نانو کودهای آهن می‌توانند یکی از گزینه‌های مناسب به‌شمار آیند. استفاده از نانو کودها به‌عنوان یک روش کارآمد و اقتصادی می‌تواند جایگزین کودهای مرسوم شده و منجر به آزادشدن عناصر غذایی کود به‌تدریج و به‌صورت کنترل‌شده در خاک شود. به‌علاوه، جذب کودهایی با این ابعاد برای گیاهان راحت‌تر بوده و نسبت به کودهای رایج تأثیر زیادی دارند [۵]. عمل کلاته کردن عناصر غذایی در سیستم بیولوژیک (حیاتی) گیاه، از طریق پیوند با مواد مغذی فلزی و جلوگیری از هدررفتن مواد معدنی در خاک نقش تغذیه‌ای مهمی را ایفا می‌کنند. همچنین آن‌ها می‌توانند همانند حاملین فلزات مؤثر و مواد جدا شده به مواد مغذی اجازه حرکت آزادانه را داخل گیاه دهند [۶]. در همین راستا شرف‌الدین شیرازی در پژوهشی [۷] اثر نانو کلات آهن را بر محتوای کلروفیل کاروتنوئیدها، عملکرد بیوماس، عملکرد ماده خشک، میزان جذب عناصر (نیتروژن، فسفر، پتاسیم و آهن) توسط برگ‌های گیاه دارویی آویشن دناپی را مورد بررسی قرارداد، نتایج حاصل از تجزیه واریانس داده‌ها نشان داد که نانو کود کلات آهن بر صفات محتوای کلروفیل، کاروتنوئیدها، عملکرد بیوماس، عملکرد ماده خشک، میزان جذب نیتروژن، آهن، شاخص سطح برگ و میزان جذب پتاسیم در سطح ۵ درصد اثر معنی‌دار افزایشی داشت. همچنین، در آزمایشی توسط نصیری و همکاران [۸] اثر محلول‌پاشی کود آهن و روی بر غلظت عناصر غذایی در بخش هوایی بابونه آلمانی مورد ارزیابی قرار گرفت که نتایج حاصل از تحقیق نشان داد اثر محلول‌پاشی بر غلظت فسفر، منیزیم، کلسیم، مس، روی و آهن در سطح احتمال یک درصد معنی‌دار بود.

در سال‌های اخیر با توجه به افزایش آگاهی مردم از ارزش غذایی بالای سبزیجات برگ‌ی، در بین جوامع شهری استفاده

از سبزیجات رو به افزایش است. سبزیجاتی مانند کاهو از یک سو مهم ترین سبزی پهن برگ و پرمصرف، با داشتن انواع ویتامین ها، مواد معدنی، پروتئین، سلولز، آهن و کلسیم، بیشترین مصرف کنندگان را به خود اختصاص داده اند و جز محصولات پراهمیت و اساسی در سلامتی انسان نقش بسزایی ایفا می کنند. از سویی دیگر محلول پاشی نانو کلات آهن با توجه به داشتن سطح ویژه بالا که منجر به تراکم بیشتر مکان های جذبی و ظرفیت بالای حذف عوامل تنش زا می شود، برای اهداف احیایی از اهمیت بیشتری برخوردار هستند. به همین منظور، این پژوهش در راستای ارزیابی نقش نانو کلات آهن بر بهبود سیستم تغذیه ای در گیاه کاهو به عنوان گیاهی که بخش رویشی آن مورد استفاده قرار می گیرد و همچنین بررسی برخی ویژگی های بیوشیمیایی این گیاه صورت پذیرفت.

۲- مواد و روش ها

۲-۱- کشت و تیماردهی

این پژوهش به صورت طرح کاملاً تصادفی با ۳ تکرار در آزمایشگاه سیتوشیمی دانشگاه تبریز در سال ۱۴۰۱-۱۴۰۰ انجام گردید. بذر گیاهچه کاهو (*Lactuca sativa* Linn.) در دانشگاه تبریز تهیه شده سپس عمل استریل بذرهای گیاه کاهو انجام شد. بذر ها به تعداد ۱۰ عدد در گلدان های (قطر ۱۲ و ارتفاع ۱۵ سانتی متر) حاوی پرلیت و کوکوپیت (با نسبت ۲ به ۱) اتوکلاو شده، کشت داده شدند. در ادامه، گلدان ها تحت شرایط گلخانه ای 25 ± 1 (دمای روز) و 20 ± 1 (دمای شب) و شرایط نوری روشنایی/ تاریکی ۸/۱۶ قرار داده شدند. پس از جوانه زنی بذر ها، دانه رست ها با استفاده از محلول هوگلند 25 درصد ($pH=5.8-6$) و سپس محلول هوگلند 50 درصد و در انتها با هوگلند کامل، هفته ای دو مرتبه آبیاری شدند. حدود سه هفته پس از رسیدن گیاهان به مرحله سه برگه، گیاهچه ها با استفاده از نانوکلات آهن خریداری شده از شرکت صدور احرار شرق (خضرا) در ۳ تکرار و ۳ غلظت (۰، ۰/۵ و ۱ گرم در لیتر) هر ۳ روز یکبار

بصورت محلول پاشی برگه تیماردهی شدند. پس از انجام ۵ مرحله تیماردهی و ۲۸ روز پس از کشت، از برگ سوم گیاهان جهت مطالعات مورد نظر استفاده شد. به طوری که، جهت مطالعات بیوشیمیایی از نمونه های تازه استفاده شد و برای سنجش عناصر معدنی مغذی نمونه های ریشه و برگ به آون جهت خشک شدن انتقال داده شدند.

۲-۲ سنجش محتوای متابولیت های ثانویه (فنل، فلاونوئید) و ظرفیت آنتی اکسیدانی به روش DPPH

از معرف فولین سیوکالچو جهت سنجش محتوای فنل کل عصاره ها استفاده شد [۹]. مقدار ۰/۱ گرم از بافت برگه در ۲ میلی لیتر متانول ۸۰ درصد ساییده شد و بعد در لوله های آزمایش مقدار ۱۰۰ میکرو لیتر از عصاره های گیاهی ریخته شد. به هر کدام از لوله ها به ترتیب مقادیر ۲/۸ میلی لیتر آب دیونیزه، ۲ میلی لیتر کربنات سدیم ۲ درصد و ۱۰۰ میکرو لیتر معرف فولین - سیوکالچو افزوده شد. مخلوط به دست آمده ورتکس شده و در دمای اتاق به مدت ۳۰ دقیقه نگهداری شد و جذب محلول ها توسط دستگاه اسپکتروفتومتر در طول موج ۷۲۰ نانومتر نسبت به نمونه ی شاهد قرائت شد. در انتها، داده ها بر اساس معادل میلی گرم گالیک اسید بر گرم وزن تر گیاه بیان شدند.

از روش رنگ سنجی آلومینیوم کلراید، همراه با تغییراتی جهت سنجش فلاونوئید کل استفاده شد [۱۰]. مقدار ۵۰۰ میکرو لیتر از عصاره های گیاهی در لوله های آزمایش حاوی متانول ۸۰ درصد ریخته شد و سپس به هر یک از لوله ها به ترتیب، مقادیر ۱/۵ میلی لیتر متانول ۸۰ درصد، ۱۰۰ میکرو لیتر آلومینیوم کلراید ۱۰ درصد، ۱۰۰ میکرو لیتر استات پتاسیم ۱ مولار و ۲/۸ میلی لیتر آب مقطر اضافه شد. مخلوط حاصل ورتکس شده و در دمای اتاق به مدت ۴۰ دقیقه قرار گرفت. جذب محلول ها با استفاده از اسپکتروفتومتر در طول موج ۴۱۵ نانومتر نسبت به نمونه ی شاهد اندازه گیری شد. در انتها، مقدار فلاونوئید کل عصاره ها بر اساس معادل میلی گرم کوئرستین بر گرم وزن تر گیاه بیان شد.

به منظور سنجش DPPH مقدار ۰/۱ گرم بافت برگ در ۵ میلی لیتر متانول مخلوط شد و در دور ۱۰۰۰۰ g به مدت ۵ دقیقه سانتیفریوژ گردید. سپس، ۱۰۰۰ میکرولیتر از سوپرناتانت با استفاده از متانول به حجم ۲ میلی لیتر رسانده شده و در ادامه ۲ میلی لیتر محلول متانولی ۰/۰۰۴ DPPH% به آن افزوده شد. مخلوط بدست آمده به خوبی ورتکس شد و پس از گذشت ۳۰ دقیقه در دمای اتاق و در تاریکی، در طول موج ۵۱۷ نانومتر نسبت به شاهد جذب نمونه ها خوانده شد. در انتها درصد مهار رادیکال آزاد براساس فرمول زیر محاسبه شد [۱۱].

$$\%I = (A \text{ control} - A \text{ sample}) / A \text{ control} \times 100$$

A control: جذب محلول کنترل در طول موج ۵۱۷ نانومتر

A Sample: جذب نمونه ها در طول موج ۵۱۷ نانومتر

۲-۳- سنجش محتوای متابولیت های اولیه (قند محلول، پروتئین کل و آمینواسیدهای آزاد)

از روش فنل - اسیدسولفوریک جهت اندازه گیری قندهای محلول استفاده شد [۴]. به این ترتیب که، ۰/۰۵ گرم از پودر بافت خشک شده گیاهی را در لوله آزمایش ریخته و سپس ۵ میلی لیتر الکل اتانول ۷۰ درصد اضافه گردید و به مدت یک هفته در یخچال نگهداری شد. پس از گذشت زمان مورد نیاز، نمونه ها با استفاده از کاغذ صافی، صاف شدند و عمل جداسازی بخش های محلول و رسوب از هم انجام پذیرفت. بخش محلول، برای اندازه گیری قند محلول مورد استفاده قرار گرفت. به منظور سنجش قند محلول، ۵۰۰ میکرولیتر از محلول با استفاده از ۲ میلی لیتر آب مقطر و ۵ میلی لیتر اسیدسولفوریک غلیظ و ۱ میلی لیتر فنل ۵ درصد مخلوط گردید و پس از گذشت ۳۰ دقیقه جذب نمونه ها در طول موج ۴۸۵ نانومتر بررسی شد.

جهت انجام محاسبات نهایی آنزیم ها، سنجش مقدار کمی پروتئین ها ضروری است. برای این عمل از روش برادفورد [۱۲] استفاده شد. ۱۰۰ میکرولیتر از عصاره به همراه ۱۰۰

میکرولیتر آب مقطر به میکروتیوب جدید انتقال داده شد در ادامه، به تیوب ها ۱ میلی لیتر معرف برادفورد اضافه شد و پس از عمل ورتکس، به مدت ۱۰ تا ۱۵ دقیقه در دمای اتاق نگهداری شدند و در انتها جذب نمونه ها در طول موج ۵۹۵ نانومتر اندازه گیری گردید. واحد پروتئین بر حسب میلی گرم بر گرم وزن تر ($\text{mg g}^{-1} \text{FW}$) گزارش گردید.

اندازه گیری آمینواسیدهای آزاد با استفاده از معرف نین هیدرین انجام شد [۱۳]. جهت آماده سازی معرف نین هیدرین مقدار ۰/۵۵ گرم نین هیدرین در ۱۰۰ میلی لیتر اتانول مخلوط و حل شد و نسبت ۱ به ۵ از عصاره و معرف نین هیدرین به عنوان محلول سنجش مورد ارزیابی قرار گرفت. محلول حاصل در بن ماری با دمای ۷۰-۸۰ درجه سانتی گراد به مدت ۷-۴ دقیقه قرار داده شد. پس از سرد شدن لوله های آزمایش، جذب محلول ها در طول موج ۵۷۰ نانومتر اندازه گیری گردید. جهت تهیه منحنی استاندارد از غلظت های ۰ تا ۱ میلی مولار گلايسين استفاده شد.

۲-۴- سنجش عناصر غذایی

به پودر نمونه های خشک شده (۰/۵ گرم) اسید نیتریک (۱۰ میلی لیتر، ۶۵ درصد) جهت هضم اسیدی اضافه شد و نمونه ها به مدت ۲۴ ساعت در زیر هود بخار قرار گرفتند. سپس نمونه ها در دمای ۹۰ درجه سانتی گراد حرارت داده شدند. پس از سرد شدن، به نمونه های هضم شده H_2O_2 (۱ میلی لیتر، ۳۰ درصد) اضافه و حرارت داده شد. سپس با استفاده از آب مقطر حجم نهایی نمونه ها به ۲۵ میلی لیتر رسانده شد. غلظت عناصر معدنی نمونه ها با استفاده از طیف سنجی جذب اتمی مدل (Shimadzu AA630) (اندازه گیری شد و به صورت میلی گرم در گرم وزن خشک بیان گردید [۱۴].

تجزیه و تحلیل آماری

این پژوهش در قالب طرح بلوک های کاملاً تصادفی در سه تکرار انجام شد. تجزیه و تحلیل تمام داده ها با استفاده از

آنالیز واریانس داده‌ها و بسته نرم‌افزاری SPSS 20.0 (SPSS Inc., Chicago, IL, USA) انجام شد. میانگین $\pm$ انحراف معیار برای ارائه تمام داده‌های تجربی بکار گرفته شد و برای تمامی آزمون‌ها از $p < 0.05$ به عنوان سطح معنی‌داری استفاده شد. رسم نمودارها توسط نرم‌افزار Microsoft Excel 2013 انجام گردید.

۳- نتایج و بحث

۳-۱- بررسی محتوای متابولیت‌های ثانویه (فنل، فلاونوئید) و ظرفیت آنتی‌اکسیدانی گیاه کاهو تحت تأثیر نانو کلات آهن

نتایج مقایسه میانگین نشان داد که بین تیمارهای مختلف نسبت به نمونه‌ی شاهد از لحاظ میزان فنل و فلاونوئید تفاوت معنی‌داری مشاهده شد. در گیاهان تحت تأثیر غلظت‌های مختلف نانو کلات آهن نسبت به نمونه‌ی شاهد میزان فنل و فلاونوئید به‌طور معنی‌داری افزایش یافت، هرچند که محتوای فنل بین نمونه‌ی شاهد و تیمار ۰/۵ گرم در لیتر نانو کلات آهن تفاوت معنی‌داری را نشان نداد. میزان فنل و فلاونوئید در تیمار ۱ گرم در لیتر نانو کلات آهن ۱۸/۹۱ و ۴۱/۹۰ درصد نسبت به نمونه‌ی شاهد افزایش داشت. به ترتیب بیشترین میزان فنل و فلاونوئید در تیمار ۱ گرم در لیتر نانو کلات آهن با مقدار 1 mg GAE. g^{-1} (۱۷۲۹ FW و $0.552 \text{ mg QE. g}^{-1}$ FW) مشاهده شد، درحالی‌که، کمترین میزان فنل را تیمار ۰/۵ گرم در لیتر با مقدار 1 mg GAE. g^{-1} FW (۱/۴۴۷ و کمترین مقدار فلاونوئید در نمونه‌ی شاهد با مقدار 1 mg QE. g^{-1} FW) ۰/۳۸۹ به خود اختصاص دادند (شکل ۱ a-b) ($p < 0.05$).

همان‌طور که در شکل ۲ مشاهده می‌شود ظرفیت آنتی-اکسیدانی گیاه کاهو تحت تأثیر غلظت‌های مختلف نانوکلات آهن قرار گرفت. با مقایسه میانگین اثرات سطوح مختلف نانوکلات آهن بر میزان ظرفیت آنتی‌اکسیدانی کاهو مشاهده شد که بین تیمارهای مختلف تفاوت معنی‌داری وجود داشت. در گیاهان تحت تأثیر غلظت‌های مختلف نانوکلات

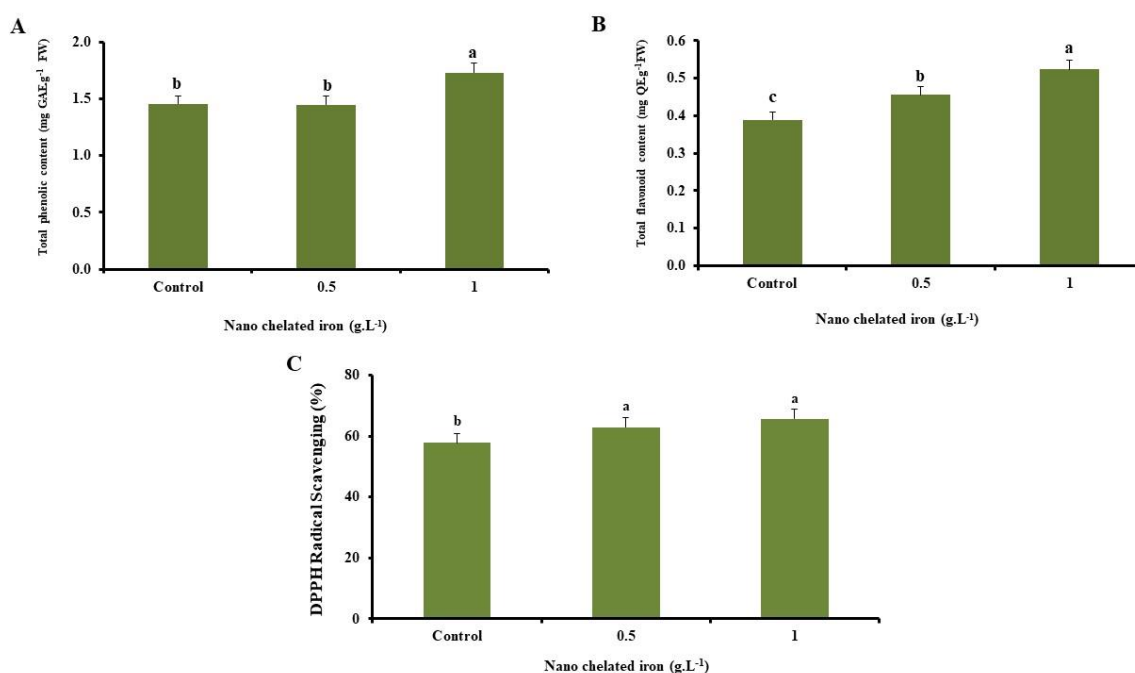
آهن نسبت به نمونه‌ی شاهد میزان ظرفیت آنتی‌اکسیدانی کاهو افزایش معنی‌داری نشان داد. میزان ظرفیت آنتی-اکسیدانی در تیمار ۱ گرم در لیتر نانوکلات آهن ۱۳/۵۸ درصد و در تیمار ۰/۵ گرم در لیتر نانوکلات آهن ۸/۶۱ درصد نسبت به نمونه‌ی شاهد افزایش مشاهده شد. بیشترین و کمترین میزان ظرفیت آنتی‌اکسیدانی به ترتیب متعلق به تیمارهای ۱ گرم در لیتر نانوکلات آهن (۶۵/۷۳۴ درصد) و نمونه‌ی شاهد (۵۷/۸۷۲ درصد) بود (شکل ۱ c) ($p < 0.05$). سبزی‌های برگی به جهت دارابودن انرژی کم و به دلیل تناسب صحیح مواد غذایی جزء تغذیه مدرن امروزی محسوب می‌شوند. از آنجایی‌که، وجود مواد معدنی در بدن برای سلامتی انسان‌ها حیاتی است در صورت برهم خوردن تعادل این مواد معدنی در بدن، سلامت فرد به خطر می‌افتد. آهن از جمله مواد معدنی و الکترولیت‌هایی است که به جهت اهمیت فیزیولوژیکی و متابولیکی برای بدن بسیار مورد توجه قرار گرفته است. در طول دوره‌ی رشد گیاهان، با توجه به اینکه آهن کوفاکتور یا جز ساختاری بسیاری از آنزیم-های دخیل در متابولیسم سلولی است مصرف آهن می‌تواند باعث افزایش چشمگیر میزان فعالیت آنزیم PAL و تولید و تجمع متابولیت‌هایی نظیر فلاونوئیدها و فنل‌ها شود [۱۵]. براساس مطالعات مختلف کاربرد کلات آهن به صورت اسپری برگی موجب افزایش میزان فنل و فلاونوئید در میوه‌های توت‌فرنگی و پرتقال نسبت به شاهد شد [۱۶]. به‌کارگیری عناصر ریزمغذی از طریق یکپارچگی غشای سلول‌ها، افزایش پروتئین‌های متالوتیونین و محافظت از مولکول‌های ساختاری دارای اثرات مثبتی بر پتانسیل آنتی-اکسیدانی هستند [۱۷]. مطالعات اسکفیر و همکاران [۱۸] نشان دادند که کاربرد عناصر ریزمغذی از طریق تأثیر بر فعالیت آنزیم‌های مسیر بیوسنتزی کربوهیدرات‌ها موجب افزایش کربوهیدرات‌ها شده و این امر به نوبه‌ی خود می‌تواند بر افزایش سنتز ترکیبات فنولی تأثیر داشته باشد.

بسیاری از پژوهش‌ها افزایش ظرفیت آنتی‌اکسیدانی در میوه توت‌فرنگی را با افزایش میزان ویتامین ث، فلاونوئیدها و

نتایج حاصل از شکل ۲ بیانگر تغییر محتوای قندمحلول گیاه کاهو تحت تیماردهی با نانو کلات آهن است. مطابق با نتایج حاصل از مقایسه میانگین، با افزایش غلظت نانو کلات آهن نسبت به نمونه‌ی شاهد میزان قندمحلول به طور معنی داری افزایش یافت. بین تیمارهای مختلف اختلاف معنی داری مشاهده شد. تیمار ۱ گرم در لیتر نانوکلات آهن حدود ۴۷/۷۱ درصد و تیمار ۰/۵ گرم در لیتر حدود ۲۸/۷۵ درصد نسبت به نمونه‌ی شاهد افزایش پیدا کردند. بیشترین محتوای قند محلول مربوط به تیمار ۱ گرم در لیتر نانو کلات آهن با میزان $2/944 \text{ (mg g}^{-1} \text{ DW)}$ بود (شکل ۲ a) ($p < 0.05$).

براساس نتایج حاصل از تجزیه واریانس (جدول ۱)، با

ترکیبات فنلی مرتبط دانستند [۱۹]. مطالعات بر روی ذرت نشان داد که ظرفیت آنتی اکسیدانی در اثر کمبود آهن نسبت به نمونه‌ی شاهد کاهش یافت که با نتایج پژوهش حاضر مطابقت دارد [۲۰]. مطالعات مانکوئیان سردان [۲۱] بیان داشت که ظرفیت آنتی اکسیدانی گیاهان بسته به نوع و غلظت تیمارهای مختلف متفاوت خواهد بود. کاربرد نانو کلات آهن با توجه به اینکه گیاه را از کمبود تغذیه ناشی از تنش حفاظت می‌کند، می‌تواند به سیستم دفاعی گیاه در جهت مقابله با تنش کمک کند. به کارگیری عناصر ریزمغذی همچون آهن موجب افزایش فعالیت آنزیم PAL و در نتیجه ترکیبات فنلی و ظرفیت آنتی اکسیدانی گیاه *Kandelia obovata* می‌شود [۲۲].

شکل ۱- اثر غلظت‌های مختلف نانوکلات آهن بر روی (A) محتوای فنل کل، (B) محتوای فلاونوئید، (C) ظرفیت آنتی اکسیدانی

Figure 1- Effects of different concentrations of nano chelated iron on A) Total phenolic content, B) Total flavonoid content, C) DPPH Radical Scavenging

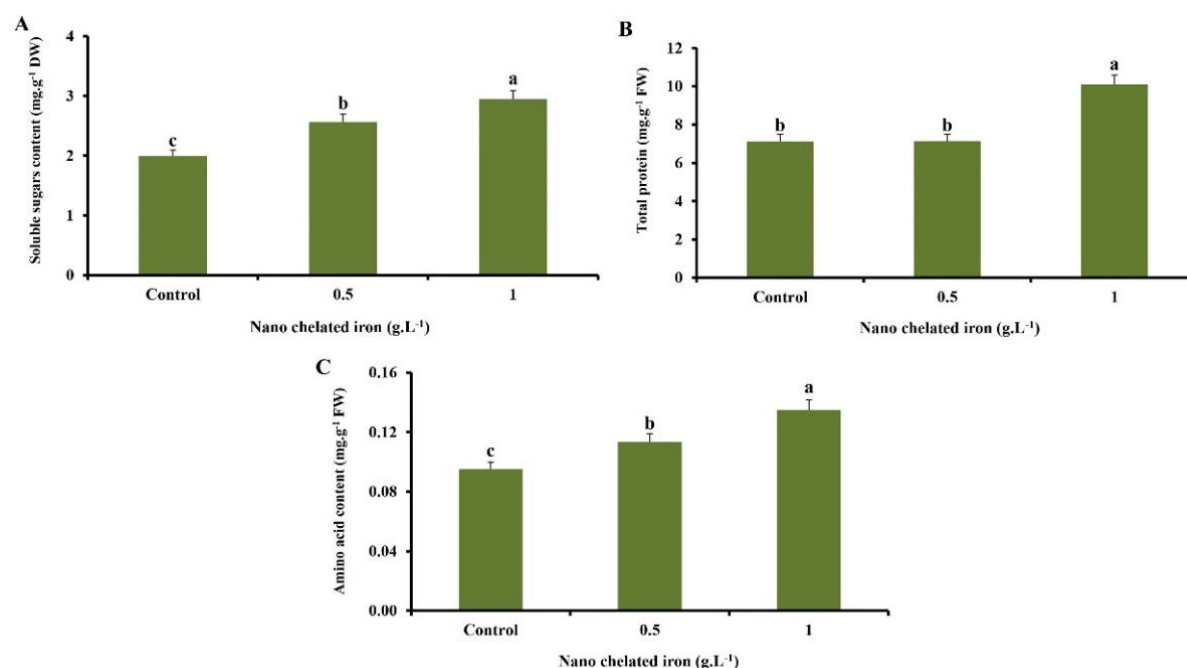
افزایش غلظت نانو کلات آهن محتوای پروتئین کل گیاه کاهو نسبت به نمونه‌ی شاهد افزایش نشان داد. بیشترین میزان را تیمار ۱ گرم در لیتر نانو کلات آهن با مقدار $10/084 \text{ g}^{-1} \text{ FW}$ و کمترین مقدار را نمونه‌ی شاهد با میزان $7/131 \text{ (mg g}^{-1} \text{ FW)}$ به خود اختصاص دادند. در

۲-۳- بررسی محتوای متابولیت‌های اولیه (قند محلول، پروتئین کل و آمینواسیدهای آزاد) گیاه کاهو تحت تأثیر نانو کلات آهن

مقدار پروتئین کل گیاه کاهو در تیمار ۱ گرم در لیتر نانو کلات آهن ۴۳/۷۹ درصد و در تیمار ۰/۵ گرم در لیتر نانو کلات آهن ۰/۰۱ درصد نسبت به نمونه‌ی شاهد افزایش مشاهده گردید (شکل ۲ b) ($p < 0.05$). نتایج حاصل از تجزیه واریانس داده‌ها (جدول ۱) نشان داد که بین تیمارهای مختلف در گیاه کاهو نسبت به نمونه‌ی شاهد از لحاظ محتوای آمینواسیدهای آزاد اختلاف معنی‌داری وجود دارد. با افزایش غلظت نانو کلات آهن محتوای آمینواسیدهای آزاد به‌طور معنی‌داری نسبت به نمونه‌ی شاهد افزایش نشان داد. کمترین میزان آمینواسید آزاد در نمونه‌ی شاهد (mg g^{-1} FW ۰/۱۰۵) و بیشترین آن در تیمار ۱ گرم در لیتر نانو کلات آهن (mg g^{-1} FW ۰/۱۳۵) مشاهده شد (شکل ۲ c) ($p < 0.05$). بسیاری از محققان بیان داشتند که عناصر ریزمغذی مانند آهن نقش مهمی در تنظیم تعادل غذایی، اعمال متابولیسم سلول‌ها، محافظت غشا در مقابل رادیکال‌های آزاد اکسیژن دارد؛ بنابراین کاهش در میزان آهن کاهش در رشد، تخلیه و کاهش محتوای قندها را به دنبال دارد. نتایج مطالعات مختلف نشان داد که به‌کارگیری نانو اکسید آهن موجب افزایش محتوای قندهای محلول در گیاه *Moringa oleifera* نسبت به نمونه‌ی شاهد شد [۲۳]. کاربرد عناصر ریزمغذی با افزایش میزان قند محلول موجب بهبود شرایط فتوسنتسم‌ها و تثبیت کانال‌های حمل و نقل قندهای محلول، کاهش ROS، محافظت از ساختار ماکرومولکول‌ها، هموستاز ردوکس و فعالیت چندین آنزیم دفاعی را در گیاهان می‌گردد [۲۴].

آهن یکی از اجزای اصلی ساختار RNA پلیمرز بوده که دسترسی آن تأثیر مستقیمی بر سنتز پروتئین دارد. بنابراین،

عناصر ریزمغذی با بهبود نسبی وضعیت رشد گیاه سبب افزایش درصد پروتئین می‌شود. عناصر ریزمغذی همچون آهن می‌توانند به مولکول‌های فعال بیولوژیکی متصل شوند که این اتصال می‌تواند به‌طور مستقیم به مکان‌های خاص درون پروتئین‌ها و اسیدهای نوکلئیک و ساختارهای زیر سلولی صورت بگیرد و بدین طریق از این مولکول‌ها در برابر شرایط نامساعد محافظت کند [۲۵]. به‌کارگیری آهن از طریق افزایش پروتئین‌های محلول که نقش مهمی در تنظیم اسمزی، تسهیل انتقال آب از غشاها، انباشت اسمولیت‌ها دارند موجب بهبود شرایط رشدی گیاه می‌شوند. پژوهش‌های مختلف گزارش کردند که به‌کارگیری نانو اکسید آهن موجب افزایش محتوای پروتئین‌های محلول و آمینواسیدهای آزاد در گیاه *Moringa oleifera* نسبت به نمونه‌ی شاهد شد. کاربرد عناصر ریزمغذی با استفاده از اکسیداسیون تیول و برهم‌کنش متالوپروتئین‌ها با عناصر ریزمغذی موجب محافظت از گروه سولفیدریل پروتئین‌ها شده و مقدار پروتئین‌ها افزایش می‌یابد [۲۳]. هموستاز آمینواسیدها از طریق سنتز یا تجزیه‌ی پروتئین‌ها، بیوسنتز آمینواسیدهای جدید و جذب و جابه‌جایی صورت می‌گیرد. افزایش برخی آمینواسیدها در گیاهان، می‌تواند مربوط به پروتئولیز فعال گلیکوپروتئین‌های دیواره سلولی گیاهان باشد. پژوهش‌های مختلف نشان دادند که کمبود عناصر ریزمغذی با تأخیر در واکنش‌های آنزیمی و کاتالیزوری و تغییر غلظت برخی واکنش‌دهنده‌ها در زنجیره‌ی واکنش موجب کاهش تعدادی از آمینواسیدها در گیاهان می‌شود. همچنین، به‌کارگیری عناصر ریزمغذی از طریق افزایش سطح آمینواسیدها و تنظیم اسمولیتی انتقال یون‌ها در گیاه برنج منجر به افزایش تولید محصول و میزان ماده خشک گیاهان می‌گردد [۲۶].

شکل ۲- اثر غلظت‌های مختلف نانو کلات آهن بر روی (A) محتوای قند محلول، (B) محتوای پروتئین کل، (C) محتوای آمینواسید آزاد

Figure 3- Effects of different concentrations of nano chelated iron on A) soluble sugar content, B) total protein content, C) free amino acid content

جدول ۱- تجزیه واریانس صفات بیوشیمیایی گیاه کاهو تحت تاثیر نانو کلات آهن

Table 1- Variance analysis of biochemical traits of lettuce under the influence of nano chelated iron

منابع تغییرات S.O.V	درجه آزادی df	فنل Phenol (mg g ⁻¹ FW)	فلاونوئید Flavonoid (mg g ⁻¹ FW)	ظرفیت آنتی- اکسیدانی DPPH (%)	قند محلول Soluble sugar (mg g ⁻¹ DW)	پروتئین کل Total protein (mg g ⁻¹ FW)	آمینواسید آزاد Free amino acid (mg g ⁻¹ FW)
نانو کلات آهن Nano chelated iron	2	0.076**	0.006**	47.467**	0.688**	8.729**	0.001**
خطا Error	6	0.000054	0.000010	2.469	0.000024	0.000025	0.000001
ضریب تغییرات (%) (C.V)		2.45	4.91	2.17	1.15	0.36	8.54

ns: not significant, *p < 0.05, **p < 0.01

جدول ۲- تجزیه واریانس میزان کادمیوم و عناصر معدنی در ریشه و اندام هوایی گیاه کاهو تحت تاثیر نانوکلات آهن

Table 2- Variance analysis of mineral elements in roots and shoots of lettuce under the influence of Nano chelated iron

منابع تغییرات S.O.V	درجه آزادی df	آهن ریشه (mg g ⁻¹ DW)	آهن ساقه (mg g ⁻¹ DW)	روی ریشه (mg g ⁻¹ DW)	روی ساقه (mg g ⁻¹ DW)	کلسیم ریشه (mg g ⁻¹ DW)	کلسیم ساقه (mg g ⁻¹ DW)	پتاسیم ریشه (mg g ⁻¹ DW)	پتاسیم ساقه (mg g ⁻¹ DW)	فسفر ریشه (mg g ⁻¹ DW)	فسفر ساقه (mg g ⁻¹ DW)
نانو کلات آهن Nano chelated iron	2	0.008**	0.014**	0.010**	0.002**	0.359**	0.224**	0.136**	0.774**	0.904**	0.142**
خطا Error	6	0.000004	0.000002	0.000008	0.000001	0.00012	0.00029	0.00001	0.00017	0.00019	0.00010
ضریب تغییرات (%) (C.V)		7.02	4.92	8.81	8.06	1.04	1.05	1.89	1	1.16	1.14

ns: not significant, *p < 0.05, **p < 0.0

۳-۳- بررسی غلظت عناصر روی، آهن، پتاسیم، کلسیم و فسفر در گیاه کاهو تحت تاثیر نانو کلات آهن

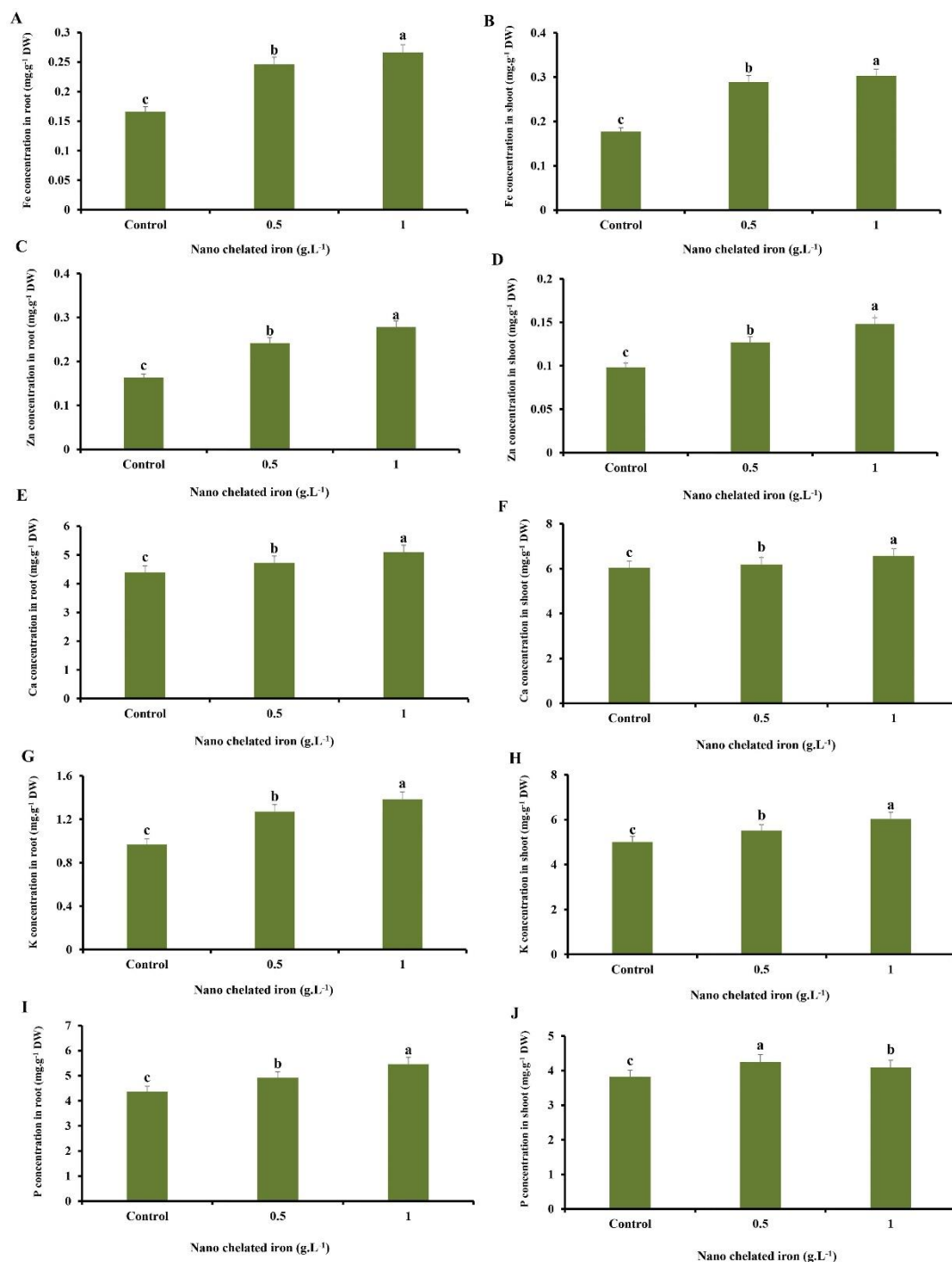
بررسی نتایج حاصل از تجزیه واریانس (جدول ۲) نشان داد که غلظت عناصر ریزمغذی گیاه کاهو تحت تاثیر تیمار نانو کلات آهن قرار گرفت. با افزایش غلظت نانو کلات آهن غلظت عناصر روی، آهن، پتاسیم، کلسیم و فسفر در ریشه و اندام هوایی گیاه کاهو نسبت به نمونه‌ی شاهد افزایش معنی-داری نشان داد، هر چند که در غلظت فسفر در اندام هوایی با اعمال تیمار نانو کلات آهن ابتدا افزایش سپس کاهش مشاهده شد. بیشترین غلظت عناصر آهن (mg g⁻¹ DW) مشاهده شد. ۰/۲۶۶ روی (mg g⁻¹ DW)، ۰/۲۷۸ کلسیم (mg g⁻¹ DW)، ۵/۰۸۸ پتاسیم (mg g⁻¹ DW) و ۱/۳۸۲ فسفر (mg g⁻¹ DW) در ریشه‌ی گیاه کاهو متعلق به تیمار ۱ گرم در لیتر نانوکلات آهن بود. همچنین، بیشترین میزان عناصر در اندام هوایی گیاه کاهو در تیمار ۱ گرم در لیتر نانو کلات آهن با مقدار آهن (mg g⁻¹ DW) ۰/۳۰۳، روی (mg g⁻¹ DW) ۰/۱۴۸، کلسیم (mg g⁻¹ DW) ۶/۵۷،

پتاسیم (mg g⁻¹ DW) ۶/۰۲۶ و فسفر (mg g⁻¹ DW) ۴/۰۹۳ مشاهده شد (شکل J-۳) (p < 0.05).

حمزه و همکاران (۲۰۲۲) بیان داشتند که تحت تیمار کمپلکس آهن در گیاهان، چندین ناقل آهن می‌تواند روی را به صورت یک کاتیون دوظرفیتی و یا به صورت کمپلکس متصل به سیدروفورها از ریشه به اندام هوایی منتقل کند [۲۸]. به همین منظور، در مطالعه‌ی حاضر غلظت عنصر روی در گیاهان تحت تیمار با نانو کلات آهن در اندام هوایی کاهو بیشتر از ریشه مشاهده شد [۲۷]. نتایج مطالعات بر روی *Brassica napus* نشان داد که اعمال آهن به‌طور معنی-داری موجب افزایش غلظت روی، فسفر، کلسیم، پتاسیم، سدیم و آهن نسبت به نمونه‌ی شاهد در ریشه و اندام هوایی شد [۲۹]. همچنین، پژوهش‌های مختلف گزارش کردند که با افزایش محلول‌پاشی کود آهن غلظت آهن و فسفر در ریشه و اندام هوایی گیاه گندم و کاهو به‌طور معنی‌داری نسبت به نمونه‌ی شاهد افزایش یافت، چرا که کمپلکس‌های آهن نقش مهمی در انتقال الکترون دارد و جذب عنصری مانند فسفر به صورت فعال انجام می‌پذیرد بنابراین کمبود آهن به طور

مستقیم موجب کاهش میزان جذب فسفر در گیاهان می شود [۳۰،۳۱]. فسفر از جمله عناصری است که مقدار زیادی با فرآیند تبادل کاتیون-آنیونی در سلول های ریشه با خاک وارد گیاه می شود و کمبود آهن می تواند جذب و انتقال فسفر را کاهش دهد به طوری که، با اعمال آهن می تواند به غلظت مطلوب برای گیاه برسد زیرا جذب آنیون هایی مانند فسفر در جذب کاتیون ها توسط گیاهان نقش مهمی دارد [۳۲]. اعمال کمپلکس های آهن به عنوان الیسیتور از روش های مختلفی منجر به افزایش جذب مواد معدنی می شود که در اینجا به چند مورد اشاره می شود: ۱) با افزایش نفوذ ریشه در خاک

افزایش جذب مواد معدنی صورت می گیرد. ۲) آهن منجر به افزایش ظرفیت نگهداری آب، افزایش ظرفیت تبادل یافتن کاتیون ها و بهبود جذب و غلظت مواد معدنی می شود. ۳) آهن از طریق ایجاد تغییر در حمل و نقل موجب کاهش سرعت از دست رفتن کاتیون ها می شود. اعمال آهن به گیاهان با تنظیم فعالیت انتقال دهنده هایی نظیر ZIPs (ناقل روی/آهن) و IRT11 (ناقل تنظیم شده آهن) منجر به افزایش جذب عناصر ریزمغذی از طریق ناقل کاتیون های دو ظرفیتی شده و غلظت کاتیون ها در ریشه و اندام هوایی گیاهانی همچون برنج افزایش می یابد [۳۳].

شکل ۳- اثر غلظت‌های مختلف نانوکلات آهن بر روی (A) غلظت آهن در ریشه، (B) آهن در اندام هوایی، (C) روی در ریشه، (D) روی در اندام هوایی، (E) کلسیم در ریشه، (F) کلسیم در اندام هوایی، (G) پتاسیم در ریشه، (H) پتاسیم در اندام هوایی، (I) فسفر در ریشه، (J) فسفر در اندام هوایی

Figure 3- Effects of different concentrations of nano chelated iron A) Fe concentration in root, B) Fe concentration in shoot, C) Zn concentration in root, D) Zn concentration in shoot, E) Ca concentration in root, F) Ca concentration in shoot, G) K concentration in root, H) K concentration in shoot, I) P concentration in root, J) P concentration in shoot

۴- نتیجه گیری کلی

داری آنها را نسبت به نمونه‌ی شاهد در پی داشت. به‌طور کلی، نتایج این پژوهش حاکی از آن بود که نانو کلات آهن نانو قادر به تأمین آهن مورد نیاز کاهو در شرایط کشت بدون خاک بوده و علاوه بر، برطرف کردن آهن مورد نیاز گیاه، قادر به تأمین مداوم عناصر ریزمغذی دیگری مانند کلسیم، روی، پتاسیم، فسفر نیز است. براساس نتایج پژوهش حاضر می‌توان پیشنهاد کرد که نانو کلات آهن می‌تواند به‌عنوان کود مطمئنی به جهت تأمین آهن، روی و پتاسیم، کلسیم و فسفر در کشت بدون خاک کاهو مورد استفاده قرار گیرد. در همین راستا، می‌توان سایر نانو کودها و یا نانوذرات را در جهت بهبود ارزش غذایی سبزیجات مورد ارزیابی قرارداد.

۵- سپاسگزاری

بدین‌وسیله از دانشگاه تبریز و شهید چمران برای تأمین هزینه‌های این پژوهش، تشکر و قدردانی می‌گردد.

در پژوهش حاضر، اثر نانو کلات آهن بر میزان متابولیت‌های اولیه و ثانویه و همچنین ارزش غذایی کاهو مورد ارزیابی قرار گرفت. براساس نتایج به‌دست آمده با افزایش سطوح نانو کلات آهن میزان متابولیت‌های ثانویه (از جمله فنل، فلاونوئید) و میزان ظرفیت آنتی‌اکسیدانی گیاه کاهو نسبت به نمونه‌ی شاهد افزایش معنی‌داری داشت. همچنین، میزان متابولیت‌های اولیه از قبیل پروتئین کل، قند محلول، محتوای آمینواسیدهای آزاد گیاه کاهو تحت تأثیر نانو کلات آهن افزایش معنی‌داری نشان داد. به نظر می‌رسد آهن از طریق تأثیر بر مسیر بیوسنتز ترکیبات فنلی، قندها، پروتئین‌ها و آمینواسیدها منجر به افزایش ارزش غذایی گیاه کاهو شده است. به‌علاوه، نانو کلات آهن در میزان غلظت‌های عناصر ریزمغذی همچون روی، آهن، کلسیم، پتاسیم و فسفر در ریشه و اندام هوایی گیاه کاهو تأثیرگذار بود و افزایش معنی-

۶- منابع

- [1] Abdalla, M. A., Li, F., Wenzel-Storjohann, A., Sulieman, S., Tasdemir, D., & Mühling, K. H. 2021. Comparative metabolite profile, biological activity and overall quality of three lettuce (*Lactuca sativa* L., Asteraceae) cultivars in response to sulfur nutrition. *Pharmaceutics*, 13(5), 713. <https://doi.org/10.3390/pharmaceutics13050713>.
- [2] Roa, J. 2023. Informal Food Markets in Quezon City and Pasay City, Philippines: A Rapid Assessment. Resilient Cities Initiative Research Report. <https://doi.org/10.4160/9789290606642>.
- [3] Baruah, S., & Dutta, J. 2009. Nanotechnology applications in pollution sensing and degradation in agriculture: a review. *Environmental Chemistry Letters*, 7, 191-204. <https://doi.org/10.1007/s10311-009-0228-8>.
- [4] Kochert, G. 1978. Carbohydrate determination by the phenol-sulfuric acid method. *Handbook of phycological methods, Physiological and biochemical methods.*, 95.
- [5] Cui, H. X., Sun, C. J., Liu, Q., Jiang, J., & Gu, W. 2010. Applications of nanotechnology in agrochemical formulation, perspectives, challenges and strategies. In international conference on Nanoagri, Sao pedro, Brazil (pp. 28-33).
- [6] Liu, X. M., Feng, Z. B., Zhang, F. D., Zhang, S. Q., & He, X. S. 2006. Preparation and testing of cementing and coating nano-subnanocomposites of slow/controlled-release fertilizer. *Agricultural Sciences in China*, 5(9), 700-706. [https://doi.org/10.1016/S1671-2927\(06\)60113-2](https://doi.org/10.1016/S1671-2927(06)60113-2).
- [7] Sharafaldin Shirazi, sh. and Fazli, F. 2012. The effect of microcalc and iron sulfate on yield and yield components of *Thymus Celak daensis*. *Bimonthly Scientific-Research Journal of Medicinal and Aromatic Plants of Iran*, Vol.31, No.2, p. (In persian).
- [8] Nasiri, Y. Zahtabsalmasi, S. Nasralehzadeh, p. Qasemigalazani, K. Najafi, N. A. and Javanmard, A. A. 2013. Evaluation of the effect of foliar spraying of iron and zinc sulfate on flower yield and concentration of nutrients in the aerial part of German chamomile, *Journal of Agricultural Science and Sustainable Production*. 23: 105-115. (In persian).

- [9] Chang, C. C., Yang, M. H., Wen, H. M., & Chern, J. C. 2002. Estimation of total flavonoid content in propolis by two complementary colorimetric methods. *Journal of food and drug analysis*, 10(3). <https://doi.org/10.38212/2224-6614.2748>.
- [10] Meda, A., Lamien, C. E., Romito, M., Millogo, J., & Nacoulma, O. G. 2005. Determination of the total phenolic, flavonoid and proline contents in Burkina Fasan honey, as well as their radical scavenging activity. *Food chemistry*, 91(3), 571-577. <https://doi.org/10.1016/j.foodchem.2004.10.006>.
- [11] Miliauskas, G., Venskutonis, P. R., & Van Beek, T. A. 2004. Screening of radical scavenging activity of some medicinal and aromatic plant extracts. *Food chemistry*, 85(2), 231-237. <https://doi.org/10.1016/j.foodchem.2003.05.007>.
- [12] Mm, B. 1976. A rapid and sensitive method for the quantitation of microgram quantities of protein utilizing the principle of protein-dye binding. *Anal Biochem*, 72, 248-254.
- [13] Hwang, M. N., & Ederer, G. M. 1975. Rapid hippurate hydrolysis method for presumptive identification of group B streptococci. *Journal of Clinical Microbiology*, 1(1), 114-115. <https://doi.org/10.1128/jcm.1.1.114-115.1975>.
- [14] Bichi, A. M., & Ibrahim, S. R. 2018. Plant diversity and profile distribution of some available Micronutrients in selected soils of Kano State, Nigeria. *Bayero Journal of Pure and Applied Sciences*, 11(2), 20-31. [10.4314/bajopas.v11i2.4](https://doi.org/10.4314/bajopas.v11i2.4).
- [15] Pestana, M., Correia, P. J., Saavedra, T., Gama, F., Abadía, A., & de Varennes, A. 2012. Development and recovery of iron deficiency by iron resupply to roots or leaves of strawberry plants. *Plant physiology and biochemistry*, 53, 1-5. <https://doi.org/10.1016/j.plaphy.2012.01.001>.
- [16] Chen, P., Cao, Y., Bao, B., Zhang, L., & Ding, A. 2017. Antioxidant capacity of *Typha angustifolia* extracts and two active flavonoids. *Pharmaceutical biology*, 55(1), 1283-1288. <https://doi.org/10.1080/13880209.2017.1300818>.
- [17] Lee, K. H., Cha, M., & Lee, B. H. 2020. Neuroprotective effect of antioxidants in the brain. *International journal of molecular sciences*, 21(19), 7152. [10.3390/ijms21197152](https://doi.org/10.3390/ijms21197152).
- [18] Schefer, S., Oest, M., & Rohn, S. 2021. Interactions between phenolic acids, proteins, and carbohydrates—Influence on dough and bread properties. *Foods*, 10(11), 2798. <https://doi.org/10.3390/foods10112798>.
- [19] de Silva, N. D. G., Cholewa, E., & Ryser, P. 2012. Effects of combined drought and heavy metal stresses on xylem structure and hydraulic conductivity in red maple (*Acer rubrum* L.). *Journal of experimental botany*, 63(16), 5957-5966. <https://doi.org/10.1093/jxb/ers241>.
- [20] Jalali, M., Ghanati, F., & Modarres-Sanavi, A. M. 2016. Effect of Fe₃O₄ nanoparticles and iron chelate on the antioxidant capacity and nutritional value of soil-cultivated maize (*Zea mays*) plants. *Crop and Pasture Science*, 67(6), 621-628. <https://doi.org/10.1071/CP15271>.
- [21] Manquían-Cerda, K., Cruces, E., Escudey, M., Zúñiga, G., & Calderón, R. 2018. Interactive effects of aluminum and cadmium on phenolic compounds, antioxidant enzyme activity and oxidative stress in blueberry (*Vaccinium corymbosum* L.) plantlets cultivated in vitro. *Ecotoxicology and environmental safety*, 150, 320-326. <https://doi.org/10.1016/j.ecoenv.2017.12.050>.
- [22] Sun, B., Jing, Y., Chen, K., Song, L., Chen, F., & Zhang, L. 2007. Protective effect of nitric oxide on iron deficiency-induced oxidative stress in maize (*Zea mays*). *Journal of plant physiology*, 164(5), 536-543. <https://doi.org/10.1016/j.jplph.2006.02.011>.
- [23] Tawfik, M. M., Mohamed, M. H., Sadak, M. S., & Thalooth, A. T. 2021. Iron oxide nanoparticles effect on growth, physiological traits and nutritional contents of *Moringa oleifera* grown in saline environment. *Bulletin of the National Research Centre*, 45(1), 1-9. <https://doi.org/10.1186/s42269-021-00624-9>.
- [24] Ahanger, M. A., & Agarwal, R. M. 2017. Potassium up-regulates antioxidant metabolism and alleviates growth inhibition under water and osmotic stress in wheat (*Triticum aestivum* L.). *Protoplasma*, 254, 1471-1486. <https://doi.org/10.1007/s00709-016-1037-0>.
- [25] Khan, M. A., & Domashevskiy, A. V. 2021. Iron enhances the binding rates and translational efficiency of iron responsive elements (IREs) mRNA with initiation factor eIF4F. *PLoS One*, 16(4), e0250374. [10.1371/journal.pone.0250374](https://doi.org/10.1371/journal.pone.0250374).
- [26] He, Y., Dai, S., Dufresne, C. P., Zhu, N., Pang, Q., & Chen, S. 2013. Integrated

- proteomics and metabolomics of *Arabidopsis* acclimation to gene-dosage dependent perturbation of isopropylmalate dehydrogenases. PLoS One, 8(3), e57118. <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0057118>.
- [27] Hamzah Saleem, M., Usman, K., Rizwan, M., Al Jabri, H., & Alsafran, M. 2022. Functions and strategies for enhancing zinc availability in plants for sustainable agriculture. Frontiers in Plant Science, 13, 1033092. <https://doi.org/10.3389/fpls.2022.1033092>.
- [28] Benáková, M., Ahmadi, H., Dučaiová, Z., Tylová, E., Clemens, S., & Tůma, J. 2017. Effects of Cd and Zn on physiological and anatomical properties of hydroponically grown *Brassica napus* plants. Environmental Science and Pollution Research, 24, 20705-20716. <https://doi.org/10.1007/s11356-017-9697-7>.
- [29] Nam HI, Shahzad Z, Dorone Y, Clowez S, Zhao K, Bouain N, Lay-Pruitt KS, Cho H, Rhee SY, Rouached H. 2021. Interdependent iron and phosphorus availability controls photosynthesis through retrograde signaling. Nat Commun, 12(1), 7211. [10.1038/s41467-021-27548-2](https://doi.org/10.1038/s41467-021-27548-2).
- [30] Johan, P. D., Ahmed, O. H., Omar, L., & Hasbullah, N. A. 2021. Phosphorus transformation in soils following co-application of charcoal and wood ash. Agronomy, 11(10), 2010. <https://doi.org/10.3390/agronomy11102010>.
- [31] Heydari, R., Kazemi, E. M., Kolahi, M., Movafeghi, A., & Nosrati, H. (2024). Modulation of cadmium induced oxidative stress pathways in lettuce (*Lactuca sativa* L.) by nano-chelated iron. *Scientia Horticulturae*, 337, 113530. <https://doi.org/10.1016/j.scienta.2024.113530>.
- [32] Clemens, S., Deinlein, U., Ahmadi, H., Höreth, S., & Uraguchi, S. 2013. Nicotianamine is a major player in plant Zn homeostasis. *Biometals*, 26, 623-632. <https://doi.org/10.1007/s10534-013-9643-1>.
- [33] Heydari, R., Kolahi, M., Mohajel Kazemi, E., Nosrati, H., & Movafeghi, A. (2024). The role of nano-chelated iron on anatomical and biochemical characteristics and concentration of mineral nutrients in lettuce (*Lactuca sativa* L.) under cadmium toxicity. *Physiology and Molecular Biology of Plants*, 30(8), 1383-1400. doi: 10.1007/s12298-024-01490-1.

Journal of Food Science and Technology (Iran)

Homepage: www.fsct.modares.ir

Scientific Research

Investigating the effect of foliar application of nano chelated iron on the amounts of metabolites and nutritional value of lettuce (*Lactuca sativa* Linn.)

Roghayeh Heydari¹, Elham Mohajel Kazemi^{2,3}, Houshang Nosrati⁴, Maryam Kolahi^{*5}, Ali Movafeghi⁶

1- PhD Student of the Department of Plant, Cell and Molecular biology, Faculty of Natural Science, University of Tabriz, Tabriz, Iran

2- Associate Professor of the Department of Plant, Cell and Molecular biology, Faculty of Natural Science, University of Tabriz, Tabriz, Iran

3 -Nuclear Agriculture School, Nuclear Science and Technology Research Institute (NSTRI), Atomic Energy Organization of Iran (AEQI), Karaj, Iran

4- Professor of the Department of Plant, Cell and Molecular biology, Faculty of Natural Science, University of Tabriz, Tabriz, Iran

5- Associate Professor of Department of Biology, Faculty of Science, Shahid Chamran University of Ahvaz, Ahvaz, Iran

6- Professor of the Department of Plant, Cell and Molecular biology, Faculty of Natural Science, University of Tabriz, Tabriz, Iran

ARTICLE INFO

Article History:

Received: 2023/12/30

Accepted: 2025/1/30

Keywords:

extraction,
pomegranate peel,
solvent,
effective compounds,
Antifungal.

DOI: 10.22034/FSCT.22.163.1.

*Corresponding Author E-

m.kolahi@scu.ac.ir

ABSTRACT

In recent years, many research studies have conducted to find ways to improve agricultural products and eliminate chemical fertilizer pollutants. To enhance crop yields and minimize the reliance on animal feed resources, it is essential to adapt innovative agricultural practices. Organic-based synthetic fertilizers, such as nano chelated iron can significantly enhance the nutritional system of plants while reducing the reliance on chemical fertilizers. Nano fertilizers are easily absorbed by plants and are more effective than traditional chemical fertilizers. Based on this information, this study was conducted to investigate the nutritional value of lettuce and its capacity to absorb micronutrient elements. The study was conducted at Tabriz University during the years 1400-1401, following a completely randomized design with three repetitions. Three levels of nano chelated iron (0, 0.5 and 1 g/L) were used to investigate the effect of nano chelated iron on the absorption of micronutrients by lettuce plants. Nano chelated iron significantly enhanced the levels of secondary metabolites, including total phenols and flavonoids, as well as the antioxidant capacity of lettuce compared to the control samples. Additionally, the results indicated that higher concentrations of nano chelated iron resulted in increased levels of total protein, soluble sugars, and free amino acids in lettuce plants compared to the control sample. It has been demonstrated that micronutrients such as Iron, Calcium, Zinc, Potassium, and Phosphorus accumulate in the roots and shoots of lettuce plants with the increased application of nano chelated iron. The increase was more pronounced in plants that received higher concentrations of nano chelated iron. This study demonstrated that nano chelated iron enhances plant primary and secondary metabolites, while also supplying iron and other micronutrients to the plants.